

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня за допомогою методу наочного моделювання

Виконала студентка групи СОм-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Костюкова Наталія Юріївна
Керівник: Жадленко І. О.
Рецензент: Сущенко Л. О.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота 52 с., 2 табл., 55 джерел, 8 додатків.

Об'єкт дослідження: зв'язне монологічне мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Мета роботи: проаналізувати теоретичний аспект вивчення зв'язного мовлення, продіагностувати та виявити ефективність розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня за допомогою методу наочного моделювання.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Оволодіння зв'язним мовленням – важлива складова загальної мовленнєвої культури дошкільника. Завдання розвитку зв'язного мовлення посідає одне з провідних місць у загальній системі роботи з розвитку мовлення. Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для інтелектуального розвитку та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних рис, як комунікабельність, доброзичливість, креативність, компетентність. На пору дошкілля, припадає період інтенсивного розвитку мовлення. Саме тому у цьому віці варто створити максимально ефективні умови для реалізації мовленнєвих потреб дитини. Але, на жаль, саме на цей вік припадає велика кількість порушень мовлення у дітей. Тому батьки і вихователі мають звернути неабияку увагу на ці процеси, підібрати такі корекційні методики, які б допомогли скорегувати існуючі недоліки розвитку мовленнєвої діяльності та попередити труднощі, які можуть виникнути в процесі шкільного навчання.

**ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ, МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, ФУНКЦІЇ
ЗВЯЗНОГО МОВЛЕННЯ, ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ, ОНТОГЕНЕЗ, ЗНМ
ІІІ РІВНЯ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ПЕРЕКАЗ, РОЗПОВІДЬ,
НАОЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ, КОРЕКЦІЙНА РОБОТА.**

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження зумовлена концептуальними зasadами реформування початкової освіти (Закон України «Про освіту». Національна стратегія розвитку освіти в Україні), на основі яких висуваються високі вимоги до рівня мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку як передумови успішного опанування програми навчання у початковій школі. Особливої уваги потребують діти із загальним недорозвиненням мовлення, які йдуть до школи.

Однією з головних задач виховання та навчання дітей дошкільного віку є розвиток мовлення. Рідна мова є ключем до пізнання навколошньої дійсності.

Рівень розвитку зв'язного монологічного мовлення визначає подальші успіхи дитини при навченні у школі, її соціальну адаптацію. Володіння рідною мовою – це не лише вміння назвати предмет, але й описати його, не лише правильно побудувати речення, а і вміти розповісти про події чи явища послідовно, образно, змістовно, зв'язно.

Психолого-педагогічні дослідження в корекційній педагогіці показують, що в теперішній час стійка тенденція до збільшення кількості дітей зі складними порушеннями мовленнєвого розвитку. Діти, які мають мовленнєві порушення, мають значні труднощі в оволодінні навичками розповідання та потребують корекційного навчання.

Проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей з ЗНМ знайшла своє відображення в роботах В. Вороб'євой [9], В. Гербової [15], В. Глухова [16], Л. Ефименкової [18], Н. Жукової [20], С. Рубинштейн [41], О. Ушакової [52].

Оволодіння зв'язним монологічним мовленням – важлива складова загальної мовленнєвої культури дошкільника. Завдання розвитку зв'язного монологічного мовлення посідає одне з провідних місць у загальній системі

роботи з розвитку мовлення. Зв'язне монологічне мовлення має надзвичайне значення для інтелектуального розвитку та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних рис, як комунікабельність, доброзичливість, креативність, компетентність. На пору дошкілля, припадає період інтенсивного розвитку мовлення. Саме тому у цьому віці варто створити максимально ефективні умови для реалізації мовленнєвих потреб дитини. Але, на жаль, саме на цей вік припадає велика кількість порушень мовлення у дітей. Тому батьки і вихователі мають звернути неабияку увагу на ці процеси, підібрати такі корекційні методики, які б допомогли скорегувати існуючі недоліки розвитку мовленнєвої діяльності та попередити труднощі, які можуть виникнути в процесі шкільного навчання.

Спеціальне навчання дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення за допомогою методу наочного моделювання забезпечить позитивну динаміку їх пізнавального та мовленнєвого розвитку та буде сприяти ефективності корекційно-логопедичної роботи.

Об'єкт дослідження: зв'язне монологічне мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Предмет дослідження: розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня з використанням методу наочного моделювання.

Мета дослідження: проаналізувати теоретичний аспект вивчення зв'язного мовлення, продіагностувати та виявити ефективність розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня за допомогою методу наочного моделювання.

Завдання:

1. Вивчити та проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з даної теми.

2. Провести діагностичне дослідження та охарактеризувати рівні розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

3. Провести корекційно-логопедичну роботу з розвитку зв'язного монологічного мовлення шляхом впровадження методу наочного моделювання.

4. Розробити методичні рекомендації для вчителів-логопедів та батьків щодо розвитку зв'язного монологічного мовлення за допомогою методу наочного моделювання.

Методи дослідження:

1. Теоретичні – вивчення й аналіз психолого-педагогічної, логопедичної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження, моделювання навчально-мовленнєвої діяльності; синтез емпіричного матеріалу.

2. Емпіричні – цілеспрямоване педагогічне спостереження та аналіз занять; узагальнення передового педагогічного досвіду, педагогічний експеримент.

3. Статистичні – якісний та кількісний аналіз експериментальних даних.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– сучасне вчення про анатомо-фізіологічні основи мовленнєвої діяльності (Д. Гамов, Б. Гріншпун, М. Піскунов та ін.);

– концепція про структуру мовних знань, механізмів їх засвоєння та особливості оволодіння мовленнєвою діяльністю на практичному рівні в процесі нормального та порушеного онтогенезу (М. Жинкін, О. Леонтьєв, Р. Левіна та ін.);

– вчення про практичний взаємозв'язок мовлення і мислення (Л. Виготський, М. Жинкін, О. Леонтьєва та ін.);

– вчення про методи комплексної діагностики і корекції порушень мовленнєвого розвитку дітей (Л. Волкова, О. Лурія, О. Мастиюкова та ін.).

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано тези «Впровадження методу наочного моделювання в корекційну роботу з дітьми із ЗНМ», «Особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей із ЗНМ», «Особливості корекційної роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей із мовленнєвими порушеннями», «Розвиток зв'язного мовлення шляхом наочного моделювання у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення», «Наочне моделювання в корекційній роботі з дошкільниками із ЗНМ». Взяла участь у всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Навчання через гру в освітньому просторі України: досвід, виклики, ідеї та рішення» (Запоріжжя 2021); у II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя 2021); у I Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя 2020); у VI Міжнародній науково-практичній конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (Запоріжжя 2020), у IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (Кам'янець-Подільський 2020).

Дослідження проводилось на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області з дітьми старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 52 сторінки.

ВИСНОВКИ

Вибрана нами тема дослідження досить актуальна в теперішній час, оскільки розвиток зв'язного монологічного мовлення є однією з найважливіших проблем у системі корекційно-розвиткового навчання дітей дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення. Розвиток зв'язного монологічного мовлення в старшому дошкільному віці є важливою умовою успішного навчання дитини у школі. Формування зв'язного монологічного мовлення необхідне для найбільш повного подолання мовленнєвого порушення.

Корекція мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення – довготривалий процес, направлений на формування мовленнєвих засобів, достатніх для самостійного розвитку мовлення в процесі спілкування та навчання.

В теоретичній частині нашого дослідження була вивчена психолого-педагогічна та спеціальна дефектологічна література, проаналізувавши яку, ми змогли зробити висновок про те, що питання розвитку зв'язного монологічного мовлення вивчалися в різних аспектах вітчизняними вченими. За думкою дослідників, зв'язне монологічне мовлення являє собою найбільш складну форму мовленнєвої діяльності, яке носить характер послідовного розгорнутого висловлювання, яке в старшому дошкільному віці набуває форму монологічного, контекстного.

Вивчаючи особливості розвитку зв'язного монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня можна зробити висновки, що діти не вміють говорити зв'язно, повною мірою передавати свої думки, у них бідний словниковий запас, спостерігаються проблеми з побудовою складних розгорнутих речень, не можуть відтворювати багатоскладові слова, правильно вимовляти звуки.

Розглядаючи моделювання, як засіб розвитку зв'язного монологічного мовлення можна сказати, що використання даного методу в корекційній роботі з розвитку зв'язного монологічного мовлення дозволяє прискорити процес запам'ятовування та засвоєння матеріалу, дає можливість вчити дітей бачити головне, систематизувати отриманні знання.

На констатуючому етапі нами було встановлено рівні сформованості зв'язного монологічного мовлення у старших дошкільників із ЗНМ III рівня. В своєму дослідженні ми виявили, що у всіх дітей експериментальної групи спостерігається значне відставання в розвитку зв'язного монологічного мовлення. Кількісні та якісні показники констатуючого експерименту обумовили необхідність виявлення основних напрямінь корекційно-педагогічної діяльності, розробці комплексу занять направлених на подолання виявлених порушень.

На етапі формуючого експерименту нами був розроблений та апробований зміст корекційно-педагогічної роботи, який складався з фронтальних, підгрупових та індивідуальних занять, дидактичних ігор та творчих завдань. Використовуючи наочне моделювання, дотримуючись поетапності в корекційній роботі, тісний взаємозв'язок зі спеціалістами ДНЗ, ми прийшли до висновку, що така діяльність підвищувала інтерес дітей до розглядання картин, серій сюжетних картин та складанню розповіді за ними, переказу казок та оповідань. Діти намагалися висловлювати свої думки зв'язно, послідовно, змістовно, емоційно.

Дослідження підтвердило положення про те, що в системі навчання важно використовувати наочність, яка збагачує зміст дитячого монологу, що забезпечує динаміку дій та дозволяє дітям оволодіти структурою зв'язного висловлювання.

На формуючому етапі експерименту було проведено повторне оцінювання рівнів сформованості зв'язного монологічного мовлення.

Проаналізувавши результати констатуючого та формуючого експериментів, ми бачимо динаміку в розвитку зв'язного монологічного

мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня. Покращення кількісних та якісних показників підтверджують висунуті нами припущення про те, що корекційно-педагогічна робота, спрямована на розвиток зв'язного монологічного мовлення у старших дошкільників із ЗНМ III рівня буде протікати більш ефективно при використанні метода наочного моделювання.